

Aktuella riktlinjer för behandling av astma hos vuxna

Monica Arvidsson

**Allergisektionen
Sahlgrenska Universitetssjukhuset**

Monica Arvidsson
260226

1

Astma hos barn och vuxna

Behandlingsrekommendation 2023

www.lakemedelsverket.se

Monica Arvidsson
260226

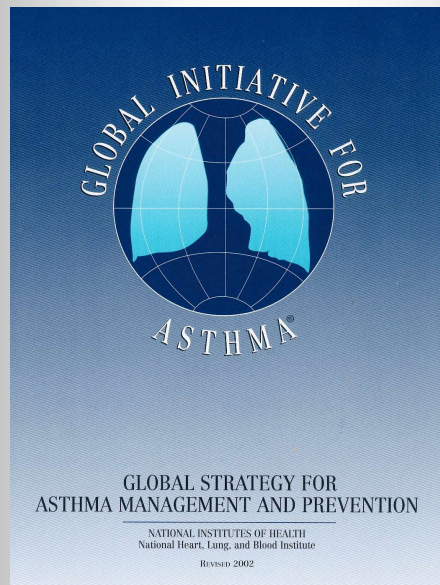
2

Regionala medicinska riktlinjer astma hos vuxna

www.vgregion.se/lakemedel/andning

Monica Arvidsson
260226

3

Monica Arvidsson
260226

4

Astma vuxna

- **Korrekt diagnos**
- **Rökstopp, minska skadliga exponeringar**
- **Korrekt farmakologisk behandling som alltid inkluderar inhalationssteroider (ICS)**
- **Patientutbildning**
- **Uppföljning**

Monica Arvidsson
260226

5

Huvudbudskap

Alla som har astmadiagnos ska ha inhalationssteroider!

Positiv behandlingseffekt förutsätter att diagnosen är korrekt

Patientutbildning och uppföljning nödvändigt för gott behandlingsresultat på lång sikt

Monica Arvidsson
260226

6

Definition av astma

- **Heterogen sjukdom** som kännetecknas av kronisk luftvägsinflammation och variabel luftvägsobstruktion
- **Förekommer och kan debutera i alla åldrar**
- **Astma kan debutera även hos äldre och då lätt förbises eller misstolkas**

Monica Arvidsson
260226

7

Astma finns i alla åldrar och kan debutera i alla åldrar

Monica Arvidsson
260226

8

En korrekt diagnostik är förutsättningen för en framgångsrik behandling av astma

Monica Arvidsson
260226

9

Astmadiagnostik

- **Noggrann anamnes inklusive symtom och utlösande faktorer.**
- **Differentialdiagnoser?**
- **Spirometri med reversibilitetstest (normal hos många patienter för det mesta)**
- **PEF-variabilitet inklusive reversibilitetstest (PEF-kurva under 2-3 veckor)**
- **Provbehandling med inhalationssteroider och utvärdering (minskade symtom? förbättrad lungfunktion?)**

Monica Arvidsson
260226

10

Kompletterande astmadiagnostik

- S-eosinofila celler
- FeNO (kväveoxid i utandningsluft)
- Provokationstester som metakolintest, mannitoltest och ansträngningstest
- Fundera på eventuella differentialdiagnoser

Monica Arvidsson
260226

11

Allergidiagnostik

**Riktad allergidiagnostik ska ingå vid
astmautredning!**

Monica Arvidsson
260226

12

Astma med persisterande luftvägsobstruktion

- Kan uppstå efter långvarig, underbehandlad astma
- Anses bero på ombyggnad/remodelling i luftvägarna
- Viktigt med ICS-behandling
- Astmadiagnos även om spirometrin är kroniskt obstruktiv
- Rökare och exrökare kan ha både KOL och astma

Monica Arvidsson
260226

13

Några orsaker till låg FEV1/FVC-kvot – där KOL ej föreligger!

1. Astma som är otillräckligt behandlad
2. Svår kronisk astma med persisterande obstruktivitet (vanligare vid svårare och mångårig astma)
3. Medfödda små lungor (ofta för tidigt födda eller andra lungsjukdomar i späda ålder).
4. En del av lungan bortopererad.
5. Cystisk fibros
6. Habitueellt "stora lungor" (högt FVC)
7. Variation i kroppsform t.ex. "lång och robust" eller "kortvuxen och tunn" (ej representativa normalvärden).
8. Variation i patientpopulationer över jordklotet
9. Okända orsaker.

Monica Arvidsson
260226

14

Biologin är inte standardiserad

**Astma kräver individuell
behandling**

Monica Arvidsson
260226

15

Behandlingsmål vid astma

- Symtomfrihet dygnet runt, även vid fysisk aktivitet
- Förhindra exacerbationer
- Normal eller bibehållen lungfunktion
- Tolererbara biverkningar av läkemedel

Monica Arvidsson
260226

16

Icke farmakologisk behandling

- **Rökstopp**
- **Miljöåtgärder (allergen, irriteranter, yrkesexponering)**
- **Råd om fysisk aktivitet**
- **Viktnedgång vid obesitas**
- **Patientutbildning**

Monica Arvidsson
260226

17

Astmaläkemedel i inhalationsform

- **ICS** (inhalationskortikosteroider)
- **SABA** (snabb- och kortverkande B2-stimulerare, salbutamol, terbutalin)
- **FABA** (snabbverkande B2-stimulerare oavsett kort eller lång verkan, SABA eller formoterol)
- **LABA** (långverkande B2stimulerare oavsett långsam eller snabbt insättande effekt, salmeterol, formoterol, vilanterol m.fl.)
- **LAMA** (långverkande muskarinreceptorantagonister/antikolinergika)

Monica Arvidsson
260226

18

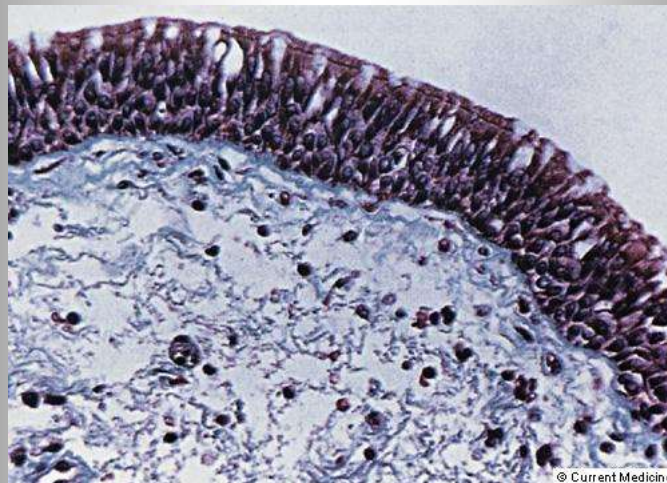
Nyheter i 2023 års rekommendationer

- ICS sätts in tidigt på alla patienter med astma
- Snabbverkande beta-2-agonister avsedda för vid behovsbehandling bör ges i kombinationsinhalator med ICS
- I Sverige är för närvarande kombinationsinhalator med ICS och snabbverkande beta-2-agonist endast tillgänglig som ICS+formoterol.
- Om symptom högst 2 ggr/månad ges som enda behandling ICS+formoterol i kombinationsinhalator vid behov
- Om symptom oftare än 2 ggr/månad ska underhållsbehandling ges.

Monica Arvidsson
260226

19

Kronisk inflammatorisk sjukdom

Monica Arvidsson
260226

20

Farmakologisk behandling

- **Alla patienter oavsett svårighetsgrad ska ha ICS**
- **Underhållsbehandling med ICS ges i lägsta möjliga dygnsdos som håller astman under kontroll**

Monica Arvidsson
260226

21

Dygnsdoser för befintliga inhalationssteroider och inhalationssystem hos vuxna.
(Tabellen bygger på godkända produktresuméer och GINA 2022.)

Beredningsform	Aktiv substans	Låg dos	Medelhög dos	Hög dos
Pulver	Beklometason (standard)	200-500 µg	> 500-1000 µg	> 1000 µg
	Budesonid	200-400 µg	> 400-800 µg	800 µg
	Flutikasonfuroat*	–	92 µg	≥ 184 µg
	Flutikasonpropionat	100-250 µg	> 250-500 µg	> 500 µg
	Mometason	62,5**–200 µg	> 200-400 µg	> 400 µg
Spray	Beklometason (extrafina partiklar)	100-200 µg	200-400 µg	> 400 µg
	Budesonid***	200-400 µg	> 400-800 µg	> 800 µg
	Flutikasonpropionat	100-250 µg	> 250-500 µg	> 500 µg
	Ciklesonid	80-160 µg	> 160-320 µg	> 320 µg

* Endast tillgänglig i fast kombination med vilanterol.

** Den lägre dosen (62,5 µg) endast i kombination med indakaterol.

*** Budesonid i kombination med formoterol i sprayform har endast KOL som godkänd indikation.

22

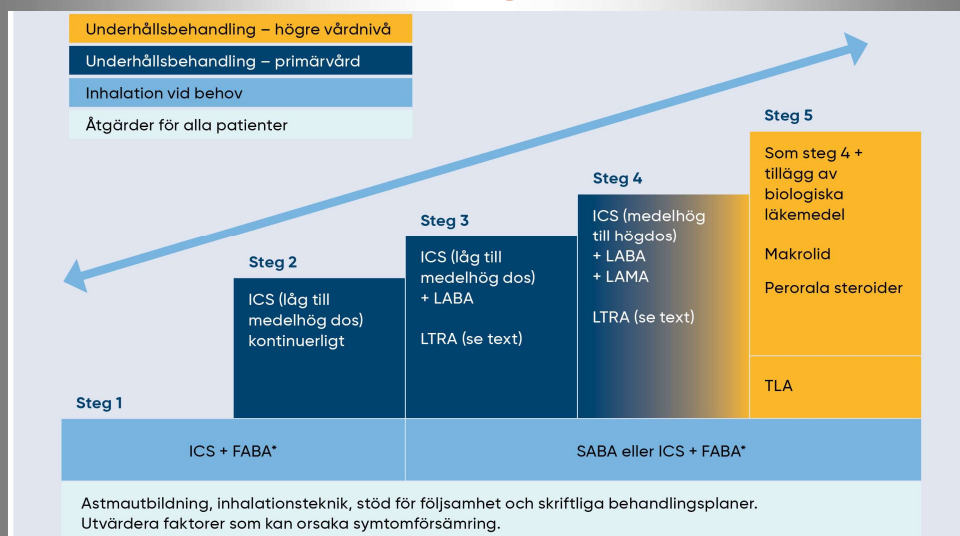
Inhalationssteroider

- Symptom minskar
- Vid behovsmedicinering minskar
- Astmaexacerbationer minskar
- Sjukhusinläggningar minskar
- Risk att dö i astma minskar
- Sjukskrivningar minskar
- Förtidspensioneringar minskar
- Livskvalitet ökar!

Monica Arvidsson
260226

23

Behandlingstrappan

Monica
260226

24

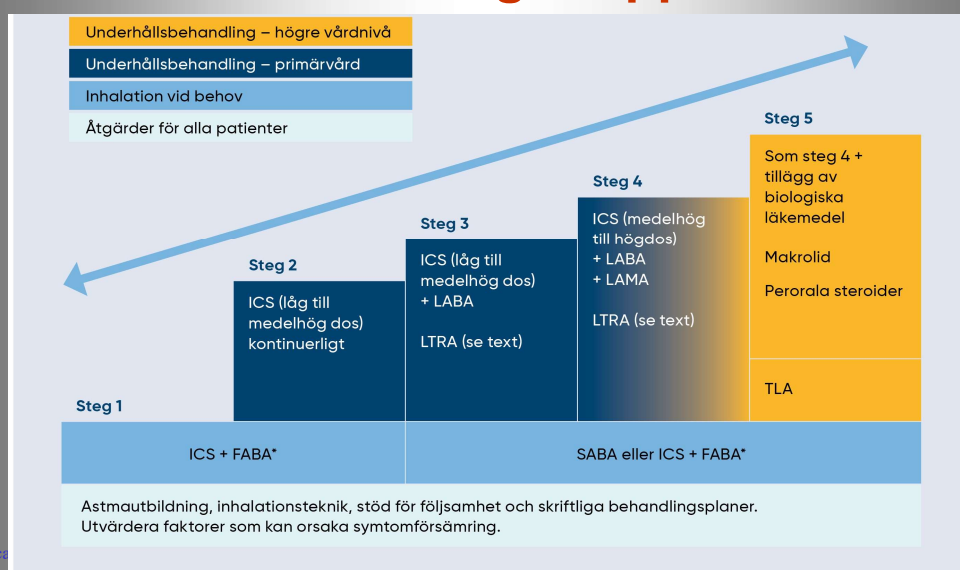
Val av behandling

- Behandlingen kan justeras uppåt och nedåt i behandlingstrappan utifrån sjukdomskontroll och hur sjukdomen varierar över tid
- Sjukdomens svårighetsgrad baseras på vilket steg i trappan som ger patienten fullgod sjukdomskontroll
- Följsamhet till behandling och inhalationsteknik ska alltid följas upp innan behandlingen ändras

Monica Arvidsson
260226

25

Behandlingstrappan

Monica
260226

26

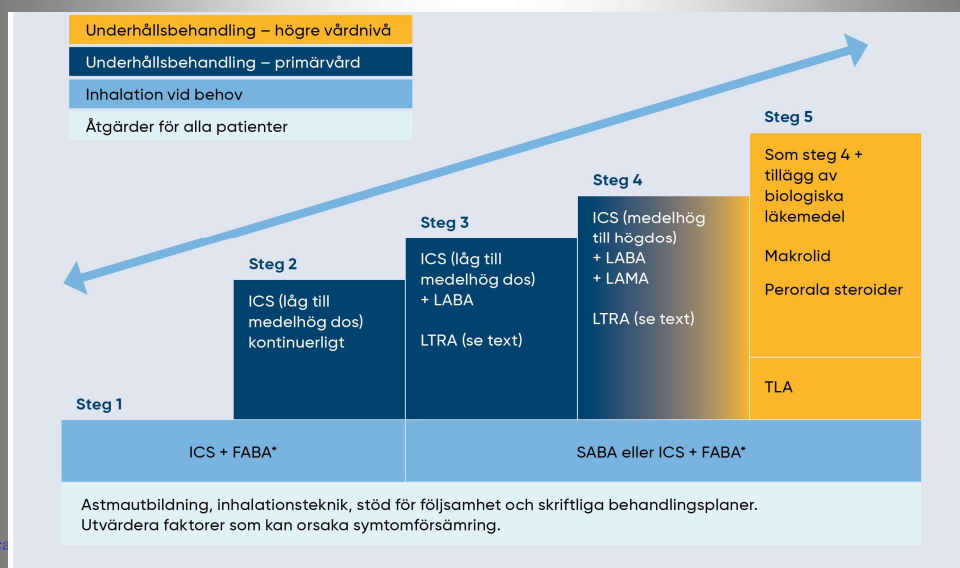
Farmakologisk behandling

- **Steg 1: Vid astmasymptom högst 2 ggr/månad insätts ICS i låg dos i kombinationsinhalator med formoterol och tas vid behov.**
- **Fast kombination rekommenderas för bättre följsamhet gällande ICS.**
- **Tidigare insättning av ICS jämfört med förutvarande rekommendationer**
- **OBS! Diagnostik kan vara besvärlig vid lindrig astma. Utvärdera!**

Monica Arvidsson
260226

27

Behandlingstrappan

Monica
260226

28

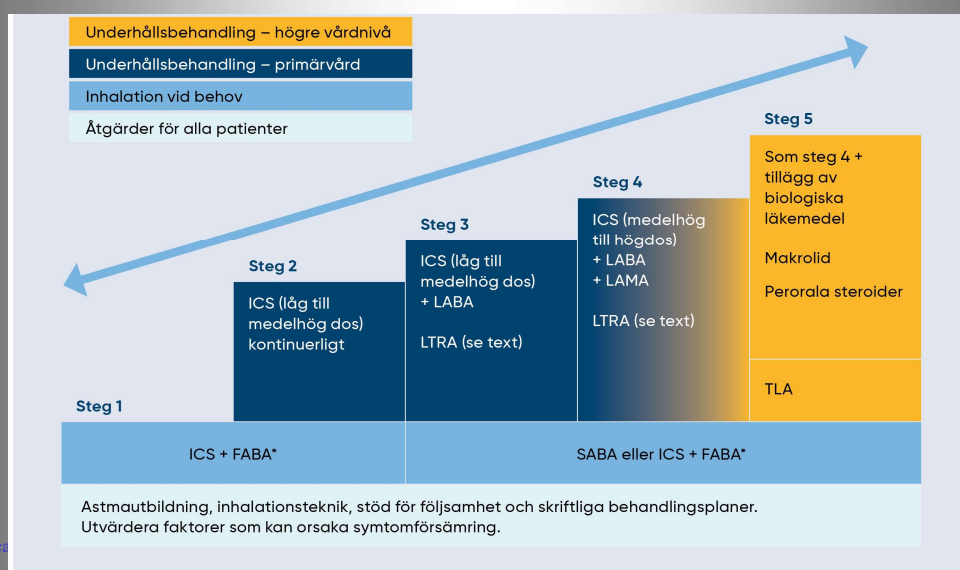
Farmakologisk behandling

- **Steg 2: ICS i låg till medelhög dos som underhållsbehandling om symptom > 2ggr/månad, med tillägg av ICS+formoterol vid behov**
- **ICS + formoterol rekommenderas som tillägg vid behov istället för SABA**

Monica Arvidsson
260226

29

Behandlingstrappan

Monica
260226

30

Farmakologisk behandling

- **Steg 3: Underhållsbehandling med ICS i låg till medelhög dos i kombination med LABA (ICS+LABA).**

Kan tas på två sätt:

- **ICS+formoterol i kombinationsinhalator som underhållsbehandling + vid behov**

alternativt

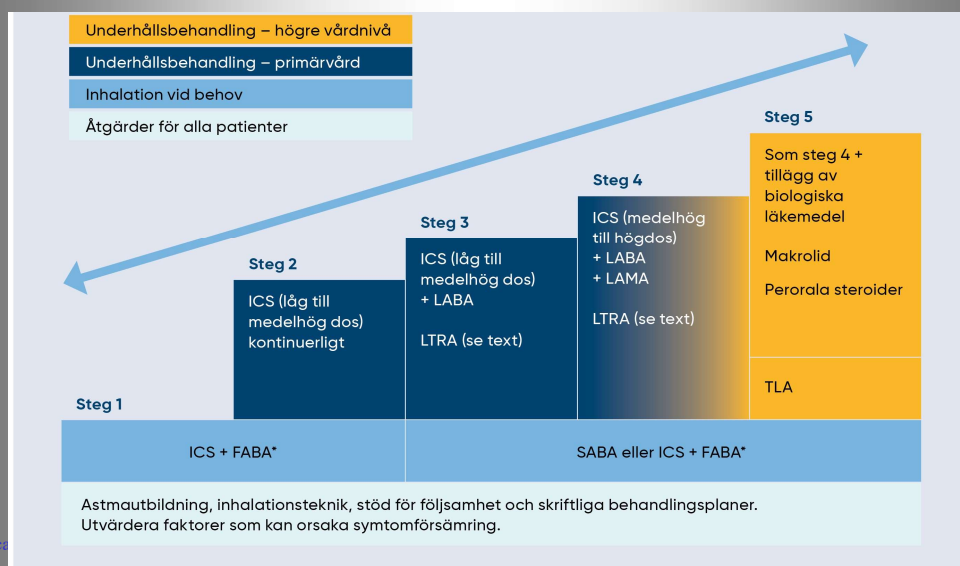
- **ICS+ LABA av annan typ än formoterol som underhållsbehandling + SABA vid behov**

- **Antileukotrien (LTRA) som tillägg kan övervägas**

Monica Arvidsson
260226

31

Behandlingstrappan

Monica
260226

32

Farmakologisk behandling

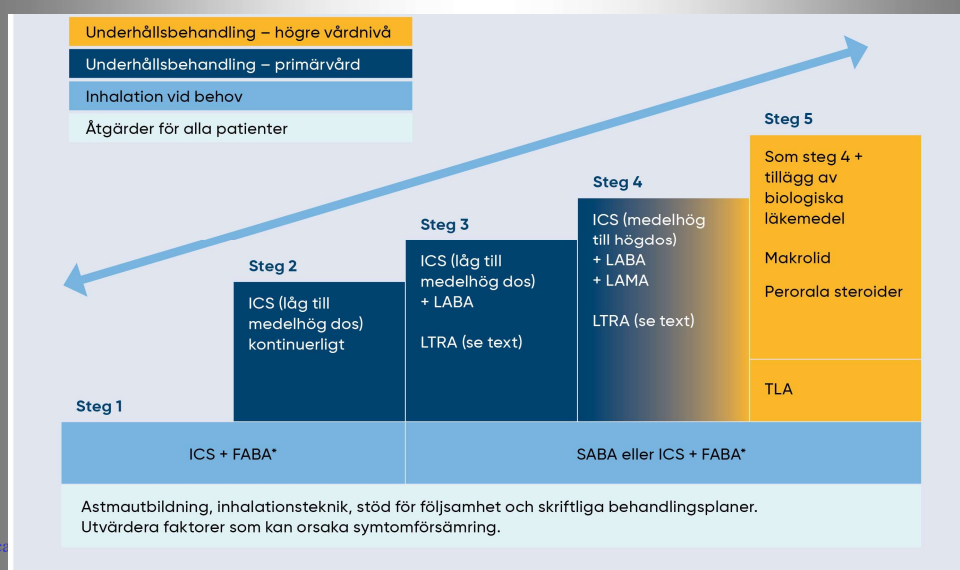
Steg 4: ICS + LABA i medelhög till hög dos enligt alternativ i steg 3 + tillägg med LAMA.

Tillägg med antileukotrien (LTRA) kan övervägas om detta inte provats tidigare

Monica Arvidsson
260226

33

Behandlingstrappan

Monica
260226

34

Farmakologisk behandling

Steg 5: Vid svår grad av astma med otillräcklig effekt av ICS i högdos och olika tilläggs läkemedel överväg **biologiska läkemedel** (omalizumab, mepolizumab/reslizumab/benralizumab, dupilumab, tezepelumab) alternativt **TLA** eller **makroolidantibiotikum** för att om möjligt undvika underhållsbehandling med per orala steroider

Dessa patienter ska alltid remitteras till mottagning specialiserad på astma! Kontrollera s-eosinofila och ange i remiss!

Monica Arvidsson
260226

35

Orala steroider

- Ska undvikas som underhållsbehandling
- Om de måste ges som underhållsbehandling ges så låg dos som möjligt och uttrappningsmöjlighet övervägs återkommande
- Vid måttliga/svåra exacerbationer ges Tablett Prednisolon 25-30 mg i 5-7 dagar (vid mycket svåra försämringar kan högre dos behöva ges)

Monica Arvidsson
260226

36

Graviditet och astma

Underhållsbehandling som hos icke-gravida

Akutbehandling som hos icke-gravida!

Monica Arvidsson
260226

37

Patientutbildning

- Bristande följsamhet till läkemedelsbehandling är sannolikt den vanligaste orsaken till okontrollerad astma
- Alla patienter behöver initial och återkommande patientutbildning
- Patienten behöver god kunskap om astma för att själv kunna sköta sin behandling i så stor utsträckning som möjligt

Monica Arvidsson
260226

38

Uppföljning

- Strukturerad uppföljningsanamnes vad gäller symptom med hjälp av strukturerat frågeformulär som t.ex. Asthma Control Test (ACT)
- Förekomst av exacerbationer?
- Biverkningar?
- Spirometri – lungfunktion normal?
- Värdera följsamhet till behandling
- Kontroll inhalationsteknik vid varje besök
- Fortsatt patientutbildning

Monica Arvidsson
260226

39

Astma Kontroll Test

1. Under de senaste 4 veckorna, hur stor del av tiden har du hindrats av din <u>astma</u> från att utföra dina normala aktiviteter på arbetet, i skolan eller hemma?				
☐ Hela tiden	☐ En större del av tiden	☐ En del av tiden	☐ En mindre del av tiden	☐ Ingen del av tiden
2. Under de senaste 4 veckorna, hur ofta har du varit andfådd/upplevt andnöd?				
☐ Mer än en gång om dagen	☐ En gång om dagen	☐ Tre till sex gånger i veckan	☐ En eller två gånger i veckan	☐ Inte alls
3. Under de senaste 4 veckorna, hur ofta har du vaknat av dina astmasymtom (väsande andning, hosta, andfåddhet/andnöd, täthetskänsla eller värk i bröstet) under natten eller tidigare än vanligt på morgonen?				
☐ Fyra eller fler nätter i veckan	☐ Två till tre nätter i veckan	☐ En gång i veckan	☐ En eller ett par gånger	☐ Inte alls
4. Under de senaste 4 veckorna, hur ofta har du använt din snabbverkande luftströvsvidgare (som t ex Bricanyl, Ventoline, Airomir, Oxis)?				
☐ Tre eller fler gånger per dag	☐ En till två gånger per dag	☐ Två eller tre gånger per vecka	☐ En gång i veckan eller mer sällan	☐ Inte alls
5. Hur skulle du bedöma din <u>astmakontroll</u> , under de senaste 4 veckorna?				
☐ Inte alls kontrollerad	☐ Dåligt kontrollerad	☐ Till viss del kontrollerad	☐ Väl kontrollerad	☐ Helt kontrollerad

Monica Arvidsson
260226

Om snabbverkande beta-2-stim särskilt ordinerats i förebyggande syfte innan fysisk träning bör dessa doser inte räknas med i fråga 4

40

Vanliga och tänkbara orsaker till dålig astmakontroll

- Pat tar inte läkemedlet enligt ordination
- Felaktig inhalationsteknik
- Fortsatt exponering för rökning, allergen, irriteranter, yrkesexponering, olämpliga läkemedel
- Komorbiditeter
- Fel diagnos

Monica Arvidsson
260226

41

Interprofessionell samverkan

Monica Arvidsson

260226

42

Patientutbildning och stöd till egenvård

260226

Monica Arvidsson

43

Hälso- och sjukvården bör erbjuda ungdomar och vuxna med astma patientutbildning och stöd till egenvård individuellt eller i grupp

- Fråga om medicineringen och hur patienten upplever den
- Kontrollera inhalationsteknik
- Erbjud skriftlig behandlingsplan
- Ge råd för att minska ansträngningsutlösta besvär vid fysisk aktivitet

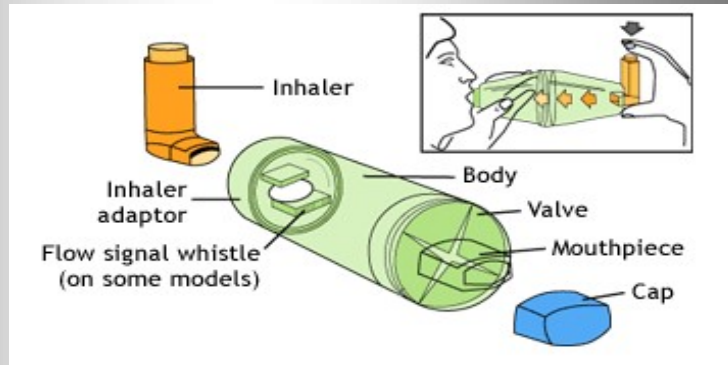
Monica Arvidsson

260226

44

Läkemedelsbehandling vid akut astma

Hälso- och sjukvården bör erbjuda bronkdilaterande läkemedelsadministrering med spray och spacer vid akut exacerbation till barn och vuxna med astma (prioritet 2)

Monica Arvidsson
260226

45

Akutbehandling

Vid lindriga/medelsvåra akuta försämringar är spray med spacer ett lika effektivt sätt att ge beta2-stimulerare som att ge läkemedlet i nebulisator

Vid svår akut astma är nebulisator att föredra

Monica Arvidsson
260226

46

Spray och spacer vid astma

Läs terapigruppen Allergi/Andning/ÖNHs utvidgade terapiråd som ligger på:

”Val av spacer vid förskrivning av sprayinhalator”:

www.vgregion.se/lakemedel/andning

Kan användas för såväl underhållsbehandling som vid akutbehandling med beta-2-stimulerare

Monica Arvidsson
260226

47

REKlistan

- Förstahandsval passar till de flesta patienterna
- Andrahandsval väljs om förstahandsval inte är lämpligt eller om förstahandsval inte fungerat trots noggrann uppföljning.
- Astmapatienter behöver individuell och anpassad behandling

Monica Arvidsson
260226

48

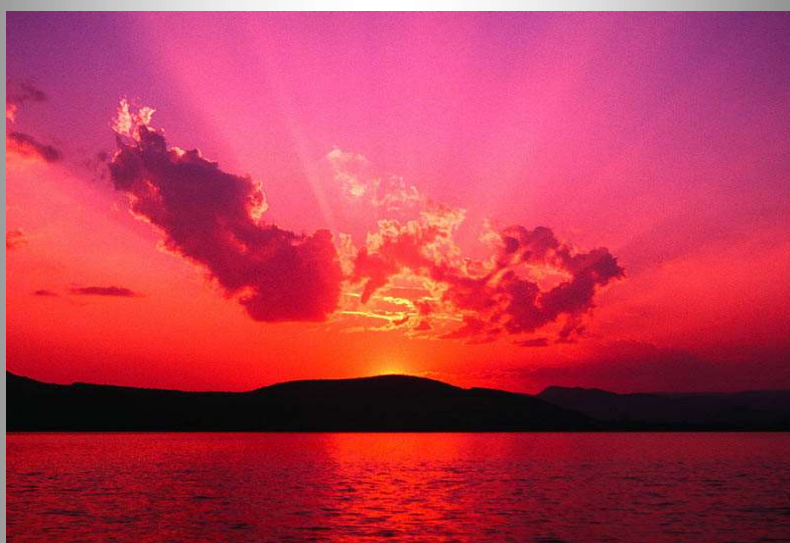
Farmakologisk behandling

- Av miljöskäl är pulverinhalator att föredra framför spray
- Om patienten behöver spray och spacer för att få en fungerande inhalationsbehandling måste detta förskrivas
- Nya miljövänligare drivgaser är framtagna och kommer att bli tillgängliga efter hand

Monica Arvidsson
260226

49

Dags för frågor!

Monica Arvidsson
260226

50

EXTRABILDER

Monica Arvidsson
260226

51

Astmafenotyper

Olika undergrupper av astma baserat på observerbara kliniska, patofysiologiska eller andra egenskaper som ålder vid debut, allergi eller inte, ASA-intolerans, obesitas, olika typer av inflammation etc

OBS! Flera fenotyper kan finnas samtidigt.

Monica Arvidsson
260226

52

Exempel på astmafenotyper

- Typ 2-driven astma
- Icke-typ 2-driven astma
- Astma med persisterande luftvägsobstruktion.

Monica Arvidsson
260226

53

Typ 2-driven astma

Aktivering av Th2-hjälparceller och ILC2-celler som bidrar till ökning av eosinofiler och IgE

Allergisk astma

Eosinofil astma (ej allergidriven)

Ofta näspolypos

Ofta förhöjt FeNO

Ibland ASA-intolerans

Monica Arvidsson
260226

54

Icke-typ2-driven astma

En heterogen grupp

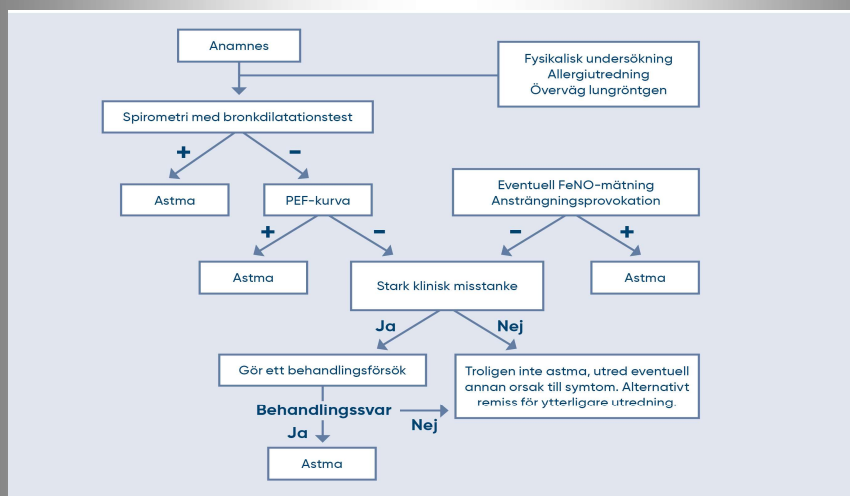
Drabbar vanligen vuxna

Exempelvis astma vid
fetma
bronkiell hyperreaktivitet
förhöjda neutrofiler

Monica Arvidsson
260226

55

Diagnostik - utredningsflöde

Monica Arvidsson
260226

56

Rökstopp

- Rökstopp förbättrar astmakontrollen
- Rökstopp leder till förbättrad effekt av inhalationssteroider
- Rökstopp minskar risken att utveckla permanent lungfunktionsnedsättning (ökad risk vid astmadiagnos)

Monica Arvidsson
260226

57

Rökstopp

Monica Arvidsson

260226

58

Skriftlig behandlingsplan

Skriftlig behandlingsplan bör innehålla:

- Rökstopp
- Underhållsbehandling och vid behovsmedicinering
- Justering av läkemedelsdosen utifrån symptomvariation (vid akut försämring rekommenderas tillfällig 4-dubbling av inhalationssteroiddosen)
- När kontakt med sjukvården bör tas
- Råd om träning/fysisk aktivitet

Monica Arvidsson
260226

59

REK-listan

- **Det är kostnadseffektivt med en inhalator som fungerar bra för patienten**
- Byt inte inhalator utan skäl vid väl fungerande inhalationsteknik och god behandlingseffekt
- Byt till annan inhalator vid felaktig inhalationsteknik som inte kan korrigeras, när viss inhalator är olämplig av andra skäl eller vid inhalatorrelaterade biverkningar
- Vid otillräcklig effekt av pulverinhalator, trots korrekt inhalationsteknik och sannolikt god följsamhet, kan spray och spacer prövas och utvärderas

Monica Arvidsson
260226

60

Inhalationsteknik vid spray och spacer

- Barn < 6 år: Tidal andning i mask, 6 andetag
- Barn > 6 år: Ett djupt andetag i munstycke och hålla andan 5-10 sekunder. Totalt 3 andetag
- Äldre barn (> 7 år) och vuxna: Ett djupt långsamt andetag i munstycke och hålla andan 10 sekunder
- Proceduren upprepas om patienten fått ordination om mer än 1 puff

Monica Arvidsson
260226

61

Akutbehandling med spray och spacer

Dosering av beta-2-agonister vid akut astma:

Barn < 2 år : 4 puffar

Barn >2 år : 6 puffar

Barn > 6 år och vuxna: 6-12 puffar

Inhalationer kan upprepas efter 20-30 minuter första timmen, sedan med glesare intervall beroende på behandlingssvar. Kompettering med Atroventspray vid behov enligt rekommendationer.

Monica Arvidsson
260226

62